

MARTYNA PRYSZMONT-CIEŚIELSKA

Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych,
Uniwersytet Wrocławski
e-mail: mpc@pedagogika.uni.wroc.pl

Metodologiczny *Hyde Park* i kryzys badacza. Kulisy badań inspirowanych sztuką i performansem

Artykuł podejmuje refleksję nad współczesnymi jakościowymi praktyki badawczymi, które tworzone są w warunkach autonomii, otwartości i różnorodności poznawczej. Wprowadzona metafora „metodologicznego Hyde Parku” oznacza bowiem swobodne i nieograniczone „wyrażanie i poruszanie się” badacza w toku realizowanych badań, prowadzące do tworzenia kreatywnych projektów badawczych. Urzeczywistnianie tego typu projektów wiąże się z powstawaniem nowych i nierozpoznanych dotąd obszarów uczenia się badacza. Refleksja nad tą aktywnością może koncentrować się na następujących pytaniach: Jakie nowe role pełni współczesny badacz? W jakich sytuacjach, okolicznościach uczy się tych ról? Jaka wiedza, umiejętności i doświadczenie wymagane są do realizacji tych ról? Podejmując próbę odpowiedzi na te pytania, skupiłam się na dwóch zrealizowanych projektach badawczych dotyczących tematyki macierzyństwa. Oba zbudowane są na podejściach inspirowanych sztuką, m.in. przez wzgląd na wykorzystanie etiud filmowych jako narzędzia komunikowania wyników z badań. Ważną orientacją badawczą jest także auto/etnografia performatywna.

Słowa kluczowe: *badania jakościowe, kryzysy i rozwój badacza-andragoga, badania inspirowane sztuką, etnografia performatywna, etiudy filmowe, macierzyństwo*

Na dzisiejsze oblicze metodologii badań społecznych składa się zarówno jej wieloparadygmatyczność, jak i pewna autonomia samostanowienia i rozwijania siebie jako istotnej dziedziny nauki (zob.: Denzin, Lincoln 2009). Przyglądając się mapie realizowanych praktyk badawczych, coraz trudniej dostrzec uniwersalne i powszechnie przyjęte zasady, którymi rządzi się współczesna metodologia zorientowana na badanie świata społecznego. Wydaje się, iż najważniejszym priorytetem jest tu dążenie do eksploracji określonej problematyki, realizowane w warunkach autono-

mii badacza. Zatem coraz częściej spotykamy się z niepewnością, nieoczywistością, wątpliwością, dyskusyjnością, kontrowersyjnością i sporem jako istotnymi właściwościami praktyk badawczych.

Opisywany rozwój metodologii badań społecznych niesie zarówno wiele możliwości, jak i ograniczeń. Większość z tych konsekwencji skupia się na badaczu, który aplikuje owe zmiany w obszarze własnych działań badawczych. Z tego powodu chciałabym podjąć refleksję nad pytaniem: Jakie nowe role pełni współczesny badacz? W jakich sytuacjach, okolicznościach uczy się tych ról? Jaka wiedza, umiejętności i doświadczenie wymagane są do realizacji tych ról?

Próbując odpowiedzieć na te pytania, skoncentruję się na dwóch zrealizowanych projektach badawczych, które sytuują się w subdyscyplinie andragogiki i edukacji dorosłych.

Metodologiczny *Hyde Park* w kontekście badań jakościowych

W niniejszych rozważaniach posłużę się metaforą *Hyde Parku*, która ma na celu zobrazowanie aktualnej sytuacji, w jakiej znalazł się badacz. Oczywiście, szczególnie dotyczy to jakościowych praktyk badawczych. N. Denzin i Y. Lincoln podkreślają, iż cechy badań jakościowych różnicują się w zależności od tradycji (okresu) i filozofii, do których się odnoszą. Niemniej ich wspólną płaszczyzną są praktyki interpretacyjne, które przeobrażają się w serię reprezentacji (np. notatki terenowe, wywiady, rozmowy, fotografie, nagrania i uwagi własne) (Denzin, Lincoln 2009, s. 23). Przy czym badania prowadzone są zawsze w terenie. Podstawę rozumienia i interpretacji stanowi empatia i introspekcja (Palka 2006, 76), dzięki którym badacz poznaje od wewnątrz światy badanych. B. Smolińska-Theiss oraz W. Theiss określają badania jakościowe jako: powiązanie z teorią (w najszerszym znaczeniu określa ona model uprawiana nauki społecznej, zwany także paradygmatem badań); wyjaśnianie (indukcyjne, dedukcyjne lub abdukcyjne); rezygnacja z założeniowości (hipotez), kreatywność (łączenie różnych stanowisk i perspektyw) (2010, s. 86–88). Warto zwrócić uwagę na ostatnią cechę – kreatywność współlistniejąca z otwartością i elastycznością podejść jakościowych. Wydaje się, iż kompilacja tych właściwości badań jakościowych stanowi podstawę ich rozkwitu, dynamizmu i ekspansji. Daje ona bowiem możliwość indywidualnego projektowania praktyk badawczych na wzór brikolaży, refleksyjnych kolaży, czyli zespołu płynnych, wzajemnie powiązanych wizerunków i reprezentacji” (zob.: Denzin, Lincoln 2009, 27). Wydaje się także, iż brak jakichkolwiek granic wyznaczonych dyscypliną, a nawet dziedziną nauki czyni proces projektowania jeszcze bardziej otwartym i twórczym.

Jednym z efektów kreatywności badań jakościowych jest ich „rozkrzewienie się” (zob.: Flick 2010, s. 24), spowodowane ich odmiennym rozumieniem w obrębie różnych szkół i tradycji badawczych oraz funkcjonowaniem różnych programów badawczych (tamże, s. 24). D. Kubinowski podkreśla, iż podstawowymi wyznacznikami współczesnych badań jakościowych są: idiomatyczność, synergia i emergencja. Zdaniem autora, mimo, iż nawiązują one do ponad 150-letniej tradycji ich uprawiania na gruncie nauk społecznych, są udoskonalone przez nowoczesne osiągnięcia naukowe, techniczne, praktyczne, etc. (2013, s. 34). Podsumowując, pod pojęciem badania jakościowe, podkreślają B. Smolińska-Theiss oraz W. Theiss, zarówno pod względem teoretycznym, jak i na poziomie praktyki badawczej *kryje się mozaika różnych teorii, stanowisk teoretycznych, punktów widzenia, metod, typów i rodzajów badań społecznych (...)* (Smolińska-Theiss, Theiss 2010, s. 80). M. Malewski określa czas budowania i realizacji kreatywnych projektów badawczych „okresem nowych metodologii”, które cechuje wzmocnienie pozycji badacza względem osłabienia metody naukowej. W konsekwencji, badacz posługuje się niestandardowymi możliwościami badania świata społecznego, a przede wszystkim włącza w tok badań własną refleksyjność (Malewski 2012, s. 43).

W kontekście powyższych rozważań metodologiczny *Hyde Park* oznacza swobodne i nieograniczone „wyrażanie i poruszanie się” badacza w toku prowadzonych badań, prowadzące do tworzenia kreatywnych projektów badawczych. Rozpoczynając od etapu konceptualizacji problematyki badawczej, zainteresowania badawcze mogą skupiać się na wszechstronnym przedmiocie badań, np. na problematyce zaangażowanej społecznie, a nawet politycznie. Wybór ten podyktowany jest bowiem motywacją odnoszącą się do jego osobistego światopoglądu i doświadczenia życiowego. Uwzględnienie czynników autobiograficznych daje mu autonomię mówienia zarówno o światach badanych, jak i o sobie jako badaczu i osobie prywatnej. Owa wolność samostanowienia odnosi się także do obszaru filozoficznych i metodycznych elementów badań. Traktując je jako „skrzynkę pełną rozmaitych rodzajów narzędzi” (Feyerabend 2001; Horgan 1999), może on tworzyć indywidualne i kreatywne projekty badawcze, dostosowane do specyfiki interesującej go problematyki, środowiska badanego oraz uwzględniające jego własne predyspozycje i uwarunkowania. Przy czym nie ogranicza go tu żadna konwencja, forma czy też metoda. Natomiast jego podstawowym narzędziem pracy jest krytyczna refleksja, która odnosi się do różnych obszarów jego aktywności, tj. poznawczego, emocjonalnego i społecznego. Etap analizy pozostaje również otwartym procesem, dla badacza wiąże się bowiem przede wszystkim z poszerzaniem własnego horyzontu interpretacyjnego. Chce on niejako „zademonstrować” uchwycone ujęcie, interpretację badanych światów. W tym celu może zaangażować on większą grupę odbiorców, dostosowując odpowiednio formę prezentacji wyników swoich badań. Każdy etap może być realizowany w formie dialogu i dyskusji. Podsumowując, metafora metodologicznego *Hyde Parku* ukazuje badacza poznawczo, emocjonalnie i społecznie zaan-

gażowanego, który podejmuje dialog z badanymi światami. Mając na uwadze przyjęte cele badawcze, w warunkach podmiotowości i autonomii, projektuje on indywidualne rozwiązania badawcze, a następnie ich wyniki upublicznia szerszej społeczności zainteresowanych.

W związku z powyższym warto zastanowić się, jakie konsekwencje dla prowadzonych poszukiwań badawczych ma opisana idea metodologicznego *Hyde Parku*. Próbując odpowiedzieć na tak zadane pytanie, odniosę się do dwóch zrealizowanych projektów badawczych.

Badania inspirowane sztuką i performansem jako kreatywne projekty badawcze

Zarysowana idea metodologicznego *Hyde Parku* odegrała istotną rolę w dwóch zrealizowanych przeze mnie projektach badawczych. Pierwszym z nich był projekt: *Macierzyństwo unplugged. Pięć historii*¹, a drugim: *Drogi i bezdroża macierzyństwa. W poszukiwaniu autonomii*². Oba projekty mogą posłużyć jako przykłady refleksyjnych i eklektycznych kolaży, rozumianych jako *zespół płynnych, wzajemnie powiązanych wizerunków i reprezentacji* (Denzin, Lincoln 2009, s. 27). Ich istotę stanowiły bowiem modele badań złożone z elementów pochodzących z różnych tradycji badawczych, np. interpretatywnych, krytycznych, postmodernistycznych

¹ Formalnym tytułem projektu jest: *Macierzyństwo kobiet marginalizowanych społecznie w perspektywie badań posługujących się sztuką*. Cele badawcze obejmowały m.in.: poznanie doświadczeń matek ze środowisk marginalizowanych społecznie; uwrażliwienie na problemy, jakich doświadczają badane kobiety w sytuacji wypełniania obowiązków macierzyńskich i rodzicielskich; zweryfikowanie zastosowania badań posługujących się sztuką w poznawaniu problematyki macierzyństwa. W badaniach posłużono się triangulacją osoby badacza, ponieważ prowadziło je pięć badaczek: Joanna Anioł, Joanna Golonka-Legut, Agnieszka Janik, Edyta Sokołowska, Martyna Pryszmont-Ciesielska (autorka i kierownik projektu). Osobami badanymi były matki doświadczające trudnej sytuacji życiowej, tj. bezdomne, uzależnione, posiadające dzieci z różnymi partnerami, posiadające romskie pochodzenie, niewidome. Projekt realizowany był w okresie od czerwca 2014 r. do stycznia 2016 r. Więcej informacji na temat projektu znajduje się na stronie internetowej: <http://mikroswiaty.enda.pl/>

² Formalnym tytułem projektu jest: *Macierzyństwo kobiet doświadczających przemocy w perspektywie badań inspirowanych sztuką*. Cele badawcze obejmują: poznanie macierzyństwa kobiet doświadczonych problemem przemocy; uwrażliwienie na obecność problemu przemocy, jakiego doświadczają matki; zweryfikowanie podejścia badawczego inspirowanego sztuką oraz etnografii performatywnej w badaniu macierzyństwa kobiet doświadczających przemocy. W badaniach wykorzystana została triangulacja osoby badacza, ponieważ prowadzi je cztery badaczki: Joanna Anioł, Agnieszka Janik, Kaja Koronkiewicz, Martyna Pryszmont-Ciesielska (autorka i kierownik projektu). Osobami badanymi są matki doświadczające przemocy, m.in.: fizycznej, psychicznej, symbolicznej i strukturalnej. Projekt realizowany jest od czerwca 2015 r. Więcej informacji na temat projektu znajduje się na stronie internetowej: <http://mikroswiaty.enda.pl/>

i performatywnych. Połączenie tych wątków w jednym cyklu badawczym dało możliwość pogłębionej, refleksyjnej i wielokontekstualnej perspektywy poznawania badanych światów.

Problematyka badawcza projektów nawiązywała do doświadczeń życiowych matek uwikłanych w trudne sytuacje życiowe. Przesłanki projektów obejmowały zarówno kwestie o charakterze poznawczym, skierowane na rozpoznanie i opis doświadczeń badanych kobiet, jak i społeczne, nastawione na uwrażliwienie na obecność różnorodnych mikroświatów macierzyństwa. Niemniej istotną rolę odegrały motywy o charakterze osobistym, ponieważ moja obecność w projektach łączyła się także z uwarunkowaniami autobiograficznymi i prywatnym doświadczeniem bycia matką³. Możliwość włączenia do procesu badawczego osobistych doświadczeń, umożliwiło mi podmiotowe uczestnictwo integrujące rolę badacza z rolą kobiety i matki zaangażowanej w zrozumienie bliskiej jej problematyki macierzyństwa. Działania badawcze w terenie czerpały z tradycji autoetnografii; dzięki niej możliwy stał się autentyczny i refleksyjny udział w badaniu, którego zakres rozszerzył się także na sferę życia badacza.

Autonomia badacza wyrażała się także w zaprojektowanych modelach badań, które podporządkowano eksploracji określonej problematyki badawczej, a także podmiotom poznania. Tłem paradygmatycznym w obu projektach były wybrane wątki filozoficzne paradygmatu interpretatywnego, krytycznego, postmodernistycznego (Malewski 1997) oraz performatywnego (Domańska 2007). Mimo tych różnorodnych źródeł, badania przyjęły charakter jakościowy, jednak na różnych etapach projektów dominowały wybrane ich cechy, tj. refleksja nad elementem „ja” badacza; rozumienie; zaangażowane uczestnictwo badacza wrażliwego na kwestie społeczne i etyczne; interaktywność, inscenizowanie i odgrywanie ról społecznych; komunikacja i dialog z badanymi jako podstawa interpretacji wyników. Cechy te były także konsekwencją przyjętych podejść badawczych. W obu projektach nadrzędną rolę pełniło podejście badawcze inspirowane sztuką (zob.: Finley 2009; Smithbell 2010; Sinner i in. 2006), uzupełnione, w drugiej edycji przedsięwzięcia, autoetnografią (zob.: Kacperczyk 2014; Songin 2011) oraz etnografią performatywną (Alexander 2009). Na poziomie metody pojawiły się następujące sposoby gromadzenia i analizowania danych: wywiad (m.in. jakościowy wywiad badawczy i wywiad biograficzno-narracyjny), analiza dokumentów (jakościowa analiza materiałów zastanych), obserwacja (etnograficzna, bezpośrednia, netnografia). Jak widać, w model badań wpisane były różne tradycje badawcze. Zostały one potraktowane dość elastycznie, ponieważ żadne z nich nie zostało w pełni odwzorowane w badaniach,

---

³ Więcej na temat podejścia autobiograficznego znajduje się w monografiach pod moją redakcją: *Macierzyństwo w relacjach autobiograficznych i fotografiach kobiet* (Wrocław 2013) oraz *Macierzyństwo unplugged. Pięć historii* (w druku).

a jedynie wybrane ich wątki. Główną ich rolą była organizacja praktyki badawczej, odnosząca się do etapu gromadzenia i analizy danych. Tworzyły one pewnego rodzaju kolaż, który – mimo wszystko – nie miał charakteru hybrydy, ponieważ jego elementy reprezentują ten sam typ badań – jakościowych. Ważne jest także to, iż może on zostać poddany ocenie z zastosowaniem kryteriów badań jakościowych, co umożliwi intersubiektywne odtworzenie przebiegu procesu badawczego, sprawdzenia adekwatności procedury badawczej, empirycznego ugruntowania teorii i empirycznego sprawdzenia teorii, wskazywania granic ważności wyników, refleksji nad subiektywnością oraz stanem ich wewnętrznej zgodności (Urbaniak-Zajac 2006, s. 218).

Etap interpretacji danych rozciągał się między badaczami, badanymi i publicznością, czyli odbiorcami wyników badań. Triangulacja na poziomie osoby badacza dała nam różne perspektywy poznawania wybranej problematyki badawczej. Każda z badaczek miała możliwość zaprezentowania indywidualnej perspektywy w przygotowanym scenariuszu i zrealizowanej, na podstawie badań empirycznych, etiudzie filmowej. Ponadto, istotnym elementem interpretacji było komunikowanie zwrotne z badanymi kobietami, które rozwijało i poszerzało horyzont poznawczy badacza. Kolejnym etapem było zderzenie wizji badacza z odbiorem publiczności, której zaprezentowane zostały etiudy filmowe. Model badań zaprojektowany został z myślą o przedstawieniu wyników badań z wykorzystaniem języka i narzędzi sztuki. W rezultacie autorskie ujęcia badanej problematyki spotykały się z reakcją publiczności i osób zainteresowanych. W związku z powyższym warto zastanowić się, jakie konsekwencje dla zaangażowanego w realizację projektu badacza posiada pokrótce przedstawiona organizacja i przebieg badań.

Role, wiedza i umiejętności badacza brikolera⁴

Przeprowadzając opisane badania, badacz występował w rolach: naukowca, artysty i aktywisty. Każda z ról wymagała zaangażowania innej wiedzy i umiejętności. Na następnej stronie przedstawiam tabelę, w której opisałam pełnione przez badacza role z uwzględnieniem wiedzy i umiejętności niezbędnych do ich realizacji. Odnoszą się one do trzech obszarów jego usytuowania: poznawczego, emocjonalnego i społecznego⁵.

---

⁴ Określenie „brikoler” opisane zostało przez N.K. Denizna i Y.S. Lincoln (2009).

⁵ Więcej na temat usytuowania badacza (zob.: Pryszmont Ciesielska 2014).

Tabela 1. Role, wiedza i umiejętności badacza

		Wiedza i umiejętności badacza		
		Poznawcze	Emocjonalne	Społeczne
Role badacza	Naukowiec	Prowadzenie badań; pogłębianie wiedzy; weryfikacja modelu badań; podbudowa teorii	Świadomość uwarunkowań autobiograficznych	Projektowanie i zarządzanie procesem badawczym w zespole; komunikowanie wyników badań; refleksja nad etyką badań
	Artysta	Nabywanie wiedzy o sztuce (m.in. filmowej i aktorskiej); angażowanie myślenia twórczego i kreatywnego	Wrażliwość; empatia; (auto)refleksja nad emocjami	Zespołowa praca nad inicjatywą artystyczną; posługiwanie się narzędziami sztuki; promowanie sztuki; bycie performerem
	Aktywista	Pogłębianie wiedzy o różnych światopoglądach	Przeżywanie sytuacji badanych	Działania na rzecz propagowania idei; kierowanie się wartościami; dialog z osobami reprezentującymi różne podglądy

Źródło: opracowanie własne.

Pierwsza z ról wiązała się z wykonywanym przeze mnie zawodem pracownika naukowo-dydaktycznego, która zobowiązuje m.in. do prowadzenia badań naukowych zgodnych z rozwojem określonej dyscypliny nauki i uznanymi paradygmatami. Z myślą o pogłębianiu wiedzy i rozwijaniu teorii, które włączone zostały do procesu poznania, zaprojektowałam model badań. Ujęłam w nim element pracy zespołowej zrealizowanej dzięki triangulacji badaczy oraz zadbałam o to, aby spełniał on kryterium intersubiektywności i umożliwiał upublicznienie wyników szerszej społeczności badaczy. Głównie przez wzgląd na wskazany element upowszechniania badań kluczowa stała się refleksja nad etyką badań. Przedmiotem badań było bowiem doświadczenie macierzyństwa kobiet, które znajdowały się w trudnych sytuacjach życiowych. Etyczne aspekty badań ujawniły się także z powodu włączenia w tok poszukiwań badawczych elementów „ja” badacza. Wybór tematyki macierzyństwa poddyktowany był bowiem przesłankami o charakterze osobistym i bezpośrednio wynikał z moich doświadczeń życiowych. Z tego powodu podczas realizacji badań, które dotyczyły zapośredniczonego przeze mnie doświadczenia macierzyństwa, towarzyszyły mi różnego rodzaju emocje. Stanowiły one efekt relacji nawiązywanych w terenie

badania, m.in. poczucie bliskości z badanymi kobietami, zaniepokojenie i przygnębienie wynikające z opisu życia przestawionego przez narratorki. Wśród nich istotną rolę ogrywały także i te emocje, które wiązały się z oceną podjętych badań, tj. satysfakcja z przebiegu badań, poczucie wspólnotowości, ufność i zadowolenie z powodu zespołowo przeprowadzonego procesu poznania.

Rola artysty wynikała z zadań wpisanych w przyjętą w projektach tradycję badań inspirowanych sztuką, czyli przygotowaniem scenariusza (na podstawie przeprowadzonej diagnozy) i następnie realizacją etiud filmowych. Z tego powodu niezbędne stało się uzupełnienie wiedzy o sztuce i edukacji artystycznej. Tego typu dziedzina była dla mnie zupełnie nowa, a jej naukowy charakter wynikał z innych przesłanek aniżeli w uprawianej przeze mnie dyscyplinie nauki. W związku z tym jej studiowanie przyjęło amatorski zakres. Niemniej niezbędne okazało się zaangażowanie twórczego i kreatywnego myślenia, potrzebnych do poprawnego wykonania elementarnych zadań artystycznych i aktorskich. Wybranim narzędziem sztuki, dzięki któremu możliwe stało się upublicznienie i komunikowanie wyników badań, był film, a także sam badacz występujący jednocześnie w roli performerera tworzącego i wykonującego etiudy filmowe. Wydaje się, iż podstawą tego typu działań była empatia i wrażliwość w procesie rozumienia badanych światów. Nie mniej istotny okazał się także wewnętrzny dialog z samą sobą, który dał mi szansę zrozumienia również swoich emocji i postaw wobec tej nowej roli, zadań i wiedzy. Ważnym zadaniem wpisującym się w tę rolę badacza była koordynacja zespołowej pracy nad opisywaną inicjatywą artystyczną oraz jej promowanie w środowisku naukowym. Realizację tego zadania utrudniało przywiązanie ludzi nauki do konwencjonalnych i standardowych form prezentowania wyników badań.

Trzecia z ról nawiązywała do podjętej w projekcie zaangażowanej problematyki społecznej, tj. macierzyństwa kobiet znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych. Tutaj koncentrowałam się wyłącznie na działaniach mających na celu uwrażliwienie na funkcjonowanie różnych mikroświatów macierzyństwa, zwłaszcza tych uwikłanych w trudne sytuacje życiowe, aniżeli na bezpośredniej aktywizacji badanych środowisk. Podjęcie tej problematyki wynikało z przyjęcia określonego światopoglądu, którego główny fundament stanowi wartość równości i solidaryzmu społecznego. Empatia i współprzeżywanie stanowiły podstawę działań na rzecz osób doświadczających trudności w realizacji swoich podstawowych potrzeb. Celem tych działań było propagowanie idei równości w różnych środowiskach osób zainteresowanych problematyką macierzyństwa. Komunikacja z uczestnikami i odbiorcami projektu zasadała się na dialogu i dyskusji, której przedmiotem były odmienne perspektywy refleksji nad problemami ukazanymi w utworach filmowych.

Zintegrowanie tych trzech ról w jednym projekcie badawczym okazało się dla mnie problematyczne. Pierwsze napięcie wynikało z faktu odwołania się do wiedzy o sztuce, filmie i performansie, w związku z tym trudne okazały się zadania, które – w moim odczuciu – wykraczały poza moje kompetencje. Podczas realizacji tych

powinności zastanawiałam się czy możliwe jest odwzorowywanie roli artysty bez wcześniejszego przygotowania, obejmującego wiedzę i umiejętności badacza. Zatem, czy amatorski poziom wykonania zadań artystycznych jest wystarczający do realizacji celów wpisanych w projekt o charakterze naukowym? Kolejne napięcie dotyczyło dzielenia się sferą prywatną i wystawienia jej na widok publiczny. Myślę tutaj zarówno o auto/biograficznym wymiarze prowadzonych poszukiwań badawczych, jak i roli performerera. Podczas prezentowania etiud filmowych ze swoim udziałem nurtowały mnie pytania o to, w jaki sposób moje działania odebrane zostaną w środowisku naukowym? Czy możliwe jest zbliżenie się światów sztuki i nauki? Wreszcie napięcie wynikało także z odczuwanej społecznej odpowiedzialności za mój zespół badawczy, a także z faktu, iż swoją działalnością przyczyniam się do upowszechniania określonych poglądów.

Kryzys i *floating* badacza. Pytania za zakończeniem

Reasumując, zarysowane wyżej sytuacje wywoływały we mnie niepewność, dysonans, a nawet odczuwanie pewnego rodzaju konfliktu pełnionych ról: naukowca-badacza-artysty-performerera-społecznika. Owe napięcia i trudności spowodowały utratę poczucia bezpieczeństwa w środowisku zawodowym, które cechuje się metodologicznym konserwatyzmem i przywiązaniem do tradycji badawczych. W rezultacie doświadczałam wewnętrznej dysharmonii, nerwowości i braku poczucia pewności siebie w podejmowaniu decyzji. Pojawił się kryzys i poczucie zawieszenia (*floating*) (Bron 2006)⁶. Oznaczają one stan, w którym z powodu nakreślonych wyżej trudności związanych z realizacją projektów czuję się zawieszona w swoim rozwoju zawodowym. Owo „stanie na rozdrożu” powoduje, iż oczekiwane ode mnie role badacza stały się dla mnie niejasne i problematyczne (zob.: tamże). Główne filary i kierunki refleksji w przeżywanym *floatingu* wyznaczają dwa pytania: czy podejmowanie wysiłku łączenia światów nauki i sztuki jest zabiegiem konstruktywnym poznawczo i metodologicznie? Wreszcie, czy próba tworzenia kreatywnych projektów badawczych spełnia naukowe kryteria uprawianej dyscypliny?

---

⁶ W celu opisanie sytuacji i dylematów, jakich doświadczyłam w roli badacza, realizując niniejsze projekty, odwołuję się do koncepcji *floatingu* (zawieszenia) jako formy uczenia się biograficznego, przedstawionej przez A. Bron (2006). Mimo iż koncepcja ta dotyczy biograficznego uczenia się, właśnie za jej pomocą spróbuję przybliżyć role, jakie pełniłam w tych w projektach z uwzględnieniem wiedzy i umiejętności, które wymagane były do ich realizacji.

Bibliografia

- ALEXANDER B.K., 2009, *Etnografia performatywna. Odgrywanie i pobudzanie kultury*, [w:] N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*, t. 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- BRON A., 2006, *Rozumienie uczenia się w teoriach andragogicznych*, *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, nr 4(36).
- DENZIN N.K., LINCOLN Y.S., *Wprowadzenie. Dziedzina i praktyka badań jakościowych* [w:] N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*, t. 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- DOMAŃSKA E., 2007, „Zwrot performatywny” we współczesnej humanistyce, *Teksty Drugie*, nr 5.
- FEYERABEND P.K., 2001, *Przeciw metodzie*, Wydawnictwo Siedmioróg Wrocław.
- FINLEY S., 2009, *Badania posługujące się sztuką. Rewolucyjna pedagogika oparta na performansie*, [w:] N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- FLICK U., 2010, *Projektowanie badania jakościowego*, tłum. P. Tomanek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- HORGAN J., 1999, *Koniec nauki czyli o granicach wiedzy u schyłku ery naukowej*, Prószyński i S-ka, Warszawa.
- KACPERCZYK A., 2014, *Autoetnografia – technika, metoda, nowy paradygmat? O metodologicznym statusie autoetnografii*, *Przegląd Socjologii Jakościowej*, vol. X, nr 3.
- KUBINOWSKI D., 2013, *Idiomatyczność, synergia, emergencja. Rozwój badań jakościowych w pedagogice polskiej na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Makmed, Lublin.
- MALEWSKI M., 1997, *Teorie andragogiczne. Metodologia teoretyczności dyscypliny naukowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- MALEWSKI M., 2012, *Metodologia badań społecznych – ortodoksja i refleksyjność*, *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, nr 4.
- PALKA S., 2006, *Humanistyczne podejście w badaniach pedagogicznych i praktyce pedagogicznej*, [w:] D. Kubinowski, M. Nowak (red.), *Metodologia pedagogiki zorientowanej humanistycznie*, Impuls, Kraków.
- PRYSZMONT-CIESIELSKA M. (red.), 2013, *Macierzyństwo w relacjach auto/biograficznych i fotografiach kobiet*, ATUT, Wrocław.
- PRYSZMONT-CIESIELSKA M., 2014, *Świat społeczny w kalejdoskopie, czyli o usytuowaniu badacza w badaniach jakościowych*, *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, nr 2.
- SINNER A., LEGGO C., IRWIN R.L., GOUZOUASIS P., GRAUER K., 2006, *Arts-based educational research dissertations: reviewing the practices of new scholars*, *Canadian Journal of Education*, 29, 4.
- SMITHBELL P., 2010, *Arts-Based Research in Education: A Review*, *The Qualitative Report*, Vol. 15, No. 6, November.
- SMOLIŃSKA-THEISS B., THEISS W., 2010, *Badania jakościowe – przewodnik po labiryncie*, [w:] S. Palka (red.), *Podstawy metodologii badań w pedagogice*, GWP, Gdańsk.
- SONGIN M., 2011, *Doświadczenie etnograficzne i polityka usytuowania*, [w:] M. Kafar (red.), *Biografie naukowe. Perspektywa transdyscyplinarna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- URBANIAK-ZAJĄC D., 2006, *W poszukiwaniu kryteriów oceny badań jakościowych*, [w:] D. Kubinowski, M. Nowak (red.), *Metodologia pedagogiki zorientowanej humanistycznie*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

Methodological Hyde Park and researcher's crisis. The inside story of research inspired by art and performance

The article attempts to reflect on the contemporary qualitative research practices, which are created in conditions of autonomy, openness and cognitive diversity. The applied metaphor of “the methodological Hyde Park” means a free and unrestricted “expression and movement” of a researcher during their work, that lead to the appearance of creative research projects. Making this type of projects real is connected with the creation of a new and so-far unrecognised learning area of the researcher. The reflection on this activity can focus on the following questions: which new roles are fulfilled by a contemporary researcher? In which situations and circumstances does he learn these roles? Attempting to answer these questions, I concentrated on two conducted research projects about maternity. Both are built on approaches inspired by art, amongst others, due to the use of short films as a tool of communicating research results. An important research orientation is also a performative auto/ethnography.

Keywords: *qualitative research, researcher-andragogue's crises and development, art-inspired research, performative ethnography, short films, maternity*